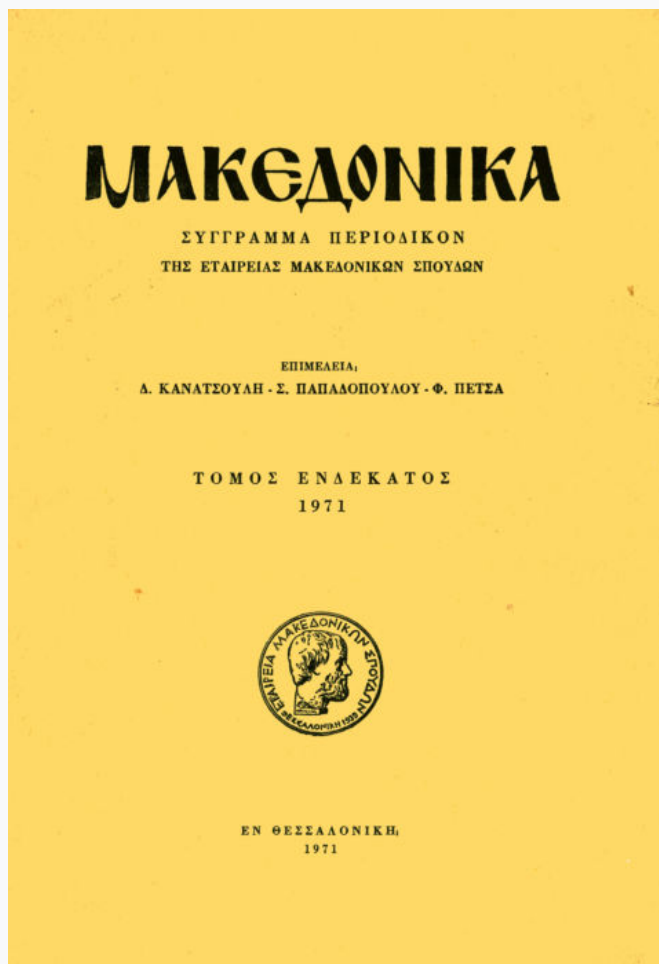

Μακεδονικά

Τόμ. 11, Αρ. 1 (1971)

Η συγγένεια του βιβλίου "Γυμνάσματα Πνευματικά" του Αγίου Νικόδημου του Αγιορείτου με το "Exercicios Spirituales" του Αγίου Ιγνατίου de Loyola

Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης

doi: [10.12681/makedonika.937](https://doi.org/10.12681/makedonika.937)

Copyright © 2014, Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπουλίδης Κ. Κ. (1971). Η συγγένεια του βιβλίου "Γυμνάσματα Πνευματικά" του Αγίου Νικόδημου του Αγιορείτου με το "Exercicios Spirituales" του Αγίου Ιγνατίου de Loyola. *Μακεδονικά*, 11(1), 167-173.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.937>

Η ΣΥΓΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ «ΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ»
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ
ΜΕ ΤΟ «EXERCICIOS SPIRITUALES»
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ DE LOYOLA

Είναι γνωστόν ἄλλὰ καὶ φανερόν ὅτι ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης¹, δὲν ἐζήτησε συγγραφικὰς δάφνας οὔτε ἐξ ἄλλων τοῦ ἔργων², οὔτε ἐκ τοῦ βιβλίου τὸ ὁποῖον ἐκυκλοφόρησε μὲ τὸ ὄνομά του: «Γυμνάσματα Πνευματικά»³. Τὸ μόνον γεγονός τὸ ὁποῖον διαπιστώνει ὁ ἐρευνητὴς εἶναι ὅτι ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης δὲν ἀναφέρει τὸν συγγραφέα τοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον εἶχε ὡς βάσιν διὰ τὴν γράψην τὸ ἰδικόν του. Πάντοτε ὁμως ἀναφέρει ὅτι ἄλλοτε κάνει προσθαφαίρέσεις εἰς τὸ ἀρχικὸν κείμενον καὶ ἄλλοτε μεταφράζει ὀρισμένα κεφάλαια, προσθέτων βιβλικὰς ἢ πατερικὰς παραπομπάς. Ἄλλοτε μάλιστα ἐκλέγει ὀρισμένα μέρη ἀπὸ ἑνα κεφάλαιον καί, τέλος, ἄλλοτε προσθετεὶ καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὸ ἐλληνικὸν κείμενον παραγράφους ἢ καὶ κεφάλαια.

1. Ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος de Loyola καὶ τὸ «Exercicios Spirituales».

Ὁ Ἰγνάτιος de Loyola (1491-1556), ἅγιος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας († 31 Ἰουλίου), εἶναι γνωστός καὶ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν ἀσχολοῦνται ἀκόμη μὲ θρησκευτικὰ ἢ θεολογικὰ θέματα⁴. Εἶναι ὁ γνωστός Ἰ-

---

1. Διὰ τὸν Ἅγιον Νικόδημον τὸν Ἀγιορείτην βλ. συνοπτικῶς: Κ. Κ. Παπουλίδης, Περίπτωσις πνευματικῆς ἐπιδράσεως τοῦ Ἀγίου Ὁρους εἰς τὸν βαλκανικὸν χρόνον κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα, «Μακεδονικά», τ. 9 (1969), σ. 278-294, ἐνθα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

2. Διὰ τὸν «Ἀόρατον Πόλεμον» τοῦ Ἀγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου βλ. Κ. Κ. Παπουλίδης, Ἡ συγγένεια τοῦ βιβλίου «Ἀόρατος Πόλεμος» τοῦ Νικοδήμου Ἀγιορείτου μὲ τὸ «Combattimento Spirituale» τοῦ Lorenzo Scupoli, «Μακεδονικά», τ. 10 (1970), σ. 23-34.

3. Ὁ πλήρης τίτλος τοῦ βιβλίου εἶναι: «Εἰς δόξαν Πατρός, Υἱοῦ καὶ Ἀγίου Πνεύματος τοῦ Ἐνὸς Θεοῦ, Γυμνάσματα Πνευματικά διαμοιρασμένα εἰς Μελέτας, Ἐξετάσεις καὶ Ἀναγνώσεις. Ἄπερ προσθήκαις ὅτι πλείσταις, καὶ ἀφαιρέσεσι, καὶ ἀλλοιώσεσι καλλωπισθέντα τε καὶ μετ' ἐπιμελείας διορθωθέντα, καὶ σημειώσεσι διαφόροις καταγλαίσθέντα παρὰ τοῦ Ὁσιολογιατάτου ἐν μοναχοῖς κυρίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου...», ἀ' ἐκδ., Βενετία 1800, β' Ἀθῆναι 1869, γ' Ἀθῆναι 1895 καὶ δ' Βόλος (ἐκδ. οἶκος Σ. Ν. Σχοινῶ) 1950. (Ἐν συνεχείᾳ θὰ παραπέμπω εἰς τὴν δ' ἐκδοσιν).

4. Τεραστία εἶναι ἡ βιβλιογραφία διὰ τὸν Ἅγιον Ἰγνάτιον de Loyola καὶ τοὺς Ἱη-

σπανός μοναχός και ιδρυτής του Τάγματος των Ίησουϊτών, αλλά συγχρόνως είναι και ο συγγραφέας του βιβλίου: «Exercicios Spirituales»¹, το οποίο αποτελεί τον πνευματικόν ὁδηγόν του Τάγματος.

Τὸ χαρακτηριστικόν τοῦ μικροῦ αὐτοῦ βιβλίου² εἶναι ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ ἠθικοπλαστικὸν ἀνάγνωσμα διότι δὲν εἶναι γραμμένον δι' ἀνάγνωσιν ἢ μελέτην ἀλλὰ εἶναι σύνολον ὁδηγῶν διὰ πνευματικὰς ἀσκήσεις εἰς τὰς ὁποίας ἀσκοῦνται ὀρισμένοι πιστοὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὅσοι κυρίως ἀκολουθοῦν τὴν ἰησουϊτικὴν πνευματικότητα. Ἐνα ἄλλο χαρακτηριστικὸν τοῦ μικροῦ αὐτοῦ βιβλίου εἶναι ὅτι ἔμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ καὶ ἡ περιλήψις ἑνὸς ἐποικοδομητικοῦ βιβλίου. Ἀλλωστε ἀπὸ τὸν 16ον αἰῶνα καὶ ἐντεῦθεν, πολλοὶ συγγραφεῖς ἐποικοδομητικῶν βιβλίων, εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, ἔγραψαν διάφορα ἔργα μὲ βάσιν τὸ «Exercicios Spirituales», τοῦ Ἀγίου Ἰγνατίου de Loyola. Μερικοὶ συγγραφεῖς μάλιστα, ὅπως θὰ ἴδωμεν, ἔγραψαν χρησιμοποιοῦντες ἀκόμη καὶ τὸν ἴδιον τίτλον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰγνατίου.

2. Τὰ «Γυμνάσματα Πνευματικὰ» τοῦ Ἀγίου Νικολάου τοῦ Ἀγιορείτου.

Τὰ «Γυμνάσματα Πνευματικὰ» παρουσιάσθησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὸν Ἅγιον Νικόδημον τὸν Ἀγιορείτην (1749-1809). Σήμερον κυκλοφοροῦν εἰς σχ. 8ον μὲ 473 σελίδας.

Μὲ μίαν πρώτην ἐξέτασιν θὰ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ

σουίτας εἰς σημείον, ὥστε νὰ ὑψίσταται ἀκόμη καὶ εἰδικὴ σειρὰ βιβλιογραφίας διὰ τὸ θέμα. Βλ. καὶ τὰ βασικὰ ἔργα: Monumenta historica Societatis Jesu, Monumenta ignatiana, (4 σειραὶ), I, 6 τόμοι, Μαδρίτη 1903-1907 κ.ἑ. A. A s t r a i n, Historia de la Compañia de Jesus en la Asistencia de España, Μαδρίτη 1902 κ.ἑ. B. D u h r, Geschichte der Jesuiten in den Ländern deutscher Zunge, Freiburg i. Br. 1907. T. H u g h e s, The History of the Society of Jesus in North America, Λονδίνο 1907. P. T a c c h i - V e n t u r i, Storia della Compagnia di Gesù in Italia, Ρώμη - Μιλάνο 1909. H. F o u q u e r a y, Histoire de la Compagnie de Jesus en France, Παρίσι 1910 κ.ἑ. D. B a r t o l i, Saint Ignace de Loyola, fondateur de la compagnie de Jésus, 2 τόμοι, Παρίσι - Λίλλη 1893. H. B æ m e r, Les Jésuites, Παρίσι 1910. A. G u i l l e r m o u, La vie de Saint Ignace de Loyola, Παρίσι 1956. Τὸ ὅ αὐτοῦ, Les Jésuites, Παρίσι (P.U.F.) 1961.

1. Τὰ «Exercicios Spirituales» μετεφράσθησαν εἰς πολλὰς γλῶσσας καὶ ἐγνώρισαν πολλὰς ἐκδόσεις εἰς κάθε γλῶσσαν. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετεφράσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἑλλήνος Ρωμαιοκαθολικοῦ ἱερέως Μάρκου Ροῦσσου μὲ τὸν τίτλον: Ἀγίου Ἰγνατίου Λουόλα, ἱδρυτοῦ τοῦ Τάγματος τοῦ Ἰησοῦ, Πνευματικὲς Ἀσκήσεις, Ἀθῆναι Ἰουνίου 1969 (πολυγραφημένη ἐκδοσις).

2. Ἐχῶ ὑπ' ὄψιν τὴν ἰσπανικὴν ἐκδοσιν τοῦ 1956: Exercicios Spirituales de San Ignacio de Loyola, autografo español, novena edición, Madrid 1956 (editorial Apostolado de la Prensa, S. A.).

Ἀγιορείτης ἐπῆρε ὡς βάσιν τὸ «Exercicios Spirituales» τοῦ Ἰγνατίου καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ κεφάλαιά του εἶχε μόνον ὡς βάσιν· εἰς ἄλλα πάλιν ἔκαμε προσθαφαιρέσεις καί, τέλος, ὅλα τὰ κεφάλαια εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐδιπλασιάσθησαν ἢ ἐτριπλασιάσθησαν ἀπὸ τὰς σημειώσεις καὶ παραπομπὰς τοῦ Νικοδήμου Ἀγιορείτου — ὅπως ἐγένετο ἄλλωστε, καὶ εἰς τὸ βιβλίον του «Ἀόρατος Πόλεμος»¹.

Εἶναι ἀληθές ὅτι τὰ ἀνωτέρω ὑποστηρίζουν πολλοί, διότι ἐβασίσθησαν εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Ἅγιος Νικόδημος μᾶλλον ἀπὸ κάπου θὰ εἶχεν ἀντιγράψει. Βλέποντες λοιπὸν τὴν φράσιν «Γυμνάσματα Πνευματικά» νὰ ὁμοιάζῃ μὲ τὸ «Exercicios Spirituales», ἔγραψαν, ὑπεστήριξαν καὶ μάλιστα κατήγγειλαν ὅτι... ἤλθαν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, τὰ «Exercicios Spirituales» τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου de Loyola.

Ὅσοι ὑπεστήριξαν αὐτὴν τὴν ἐκδοχὴν, παρεσύρθησαν ἀπὸ τὴν ἀστοχίαν τοῦ λογίου μάλιστα μοναχοῦ τοῦ 18ου αἰῶνος, τοῦ Θεοδωρήτου, προηγούμενου Λαυριώτου, τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ ἀντικολλυβάς². Τὸ κείμενον τοῦ Θεοδωρήτου, τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ, εἶναι χαρακτηριστικὸν δεῖγμα τῆς ἀγνοίας ἀλλὰ καὶ τῆς ἀγραμματοσύνης τῆς ἐποχῆς³.

Ὑπόμνημα ἀναγκαῖον πρὸς ἀσφάλειαν τῶν Ὁρθόδοξων, ὅτι τὸ βιβλίον «Γυμνάσματα Πνευματικά» καλούμενον καὶ τὸ περὶ «Μιμήσεως Χριστοῦ» εἰσὶν Λατίνων δντικῶν ποιήματα ὡς εἰς τὰ βιβλία Μελετιῶν Ἀθηνῶν Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας φαίνεται, ἵνα μὴ πλανῶνται οἱ τὰ βάθη τοῦ Σατανᾶ μὴ εἰδότες εὐσεβῇ.

Μὴ θαυμάσεις, ἀγαπητέ, ἐὰν καὶ εἰς βιβλία τινὰ κακοδόξων πονήματα εὐρίσκωνται πολλὰ ὠφέλιμα διηγήματα πρὸς ὀρθομυσιν ἐναρέτου πολιτείας, ὅτι ἐν Ἱερὸν Εὐαγγέλιον εἰς ὅλα τὰ διάφορα σχίσματα τῶν καλουμένων Χριστιανῶν εὐρίσκεται ἀπαράτρωτον. Καὶ πολλοὶ τῶν ἡμετέρων διδασκάλων ἐρρανίζόμενοι ἀπὸ τὰ συγγράμματα δντικῶν ἑλλογίμων καὶ ὅσα ἀδογματίστως εὐρίσκονται ἐν ἐκείνῳ συλλέγουσι καὶ μεταφέρουσιν εἰς τὰ ἑαυτῶν συγγράμματα καὶ λόγους· ἀδύνατον ὅμως εἶναι ὅπου νὰ μὴ εὐρίσκεται συμπεφυρμένος καὶ ὁ ἰὸς τῆς ἐκείνων κακοδοξίας, διότι οὐ δύναται δένδρον ἀκαρπὸν ποιῆσαι σῶκα, οὐδὲ ἐκ βᾶτου τρυγῶσι σταφυλὴν κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου...⁴.

Καὶ συνεχίζει τὸ κείμενον:

Περὶ τοῦ βιβλίου «Γυμνάσματα Πνευματικά» (διὰ Νικοδήμου ἐκδοθέν-

1. Βλ. σχετ. ὑποσημ. 2 τῆς σ. 168.

2. Διὰ τὸ θέμα «Κολλυβάδες» καὶ «Ἀντικολλυβάδες», βλ. Κ. Κ. Παπουλίδη, Περίπτωσις πνευματικῆς ἐπιδράσεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἔ.ἀ., σ. 278-294.

3. Κώδιξ Κυριακοῦ Ἁγίας Ἀννης, τόμος πρῶτος, σ. 636 κ.έ. Βλ. ἀποσπάσματα ὑπὸ Κουρίλα Εὐλογοίου, μητροπολίτου Κορυτσῆς, Κατάλογος ἀγιορειτικῶν χειρογράφων, «Θεολογία», τ. 16 (1938), σ. 350 κ.έ.

4. Ἐ.ἀ. χφ. σ. 636, Κουρίλα, ἔ.ἀ., σ. 350.

τος τύποις). Εδρίσκεται περὶ τούτου τοῦ βιβλίου ἀνακάλυψις εἰς τὸν νεοτεπω-
θέντα Δ' τόμον τῆς Ἑκκλησιαστικῆς Ἱστορίας σελ. 233, ὅτε ὁ Ἱγνάτιος Λουίλας,
Πατριάρχης Ἰσπανίας, Λατίνος (καθὼς καὶ ἐν Ἑνεταίῃς ἔχουσι πατριάρχην
οἱ Λατίνοι). Οὗτος ἐν ἔτει 1534 ἔγινε πρῶτος ἐφευρέτης τοῦ τάγματος τῶν
Ἱησουϊτῶν (γιεζουβίτων) καὶ πλανηθεὶς ἀπὸ τοῦς δαίμονας εἰς ἀπατηλὰς θεω-
ρίας φανταστικῶς, ὅπου τοῦ ἐδείκνυνον οὐχὶ ἐκ θείας ἀποκαλύψεως καὶ ἀρπαγῆς
ὕψηλῃς, ἀληθοῦς θεωρίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ πονηροῦ πνεύματος πλανώμενος. Οὗτος
ἐλθὼν εἰς ἑκστασιν ὀκτῶ ἡμέρας, ὡς συνῆλθεν, εἰς ἑαυτὸν ἐσύνθεσε βιβλίον
καλέσας αὐτὸ Γυμνάσματα Πνευματικά. Τοῦτο μετέφρασεν εἰς τὴν ἡμετέραν
διάλεκτον ἀνώνυμὸς τις, ὅπερ εὐρὼν ὁ Νικόδημος, προσθέσας καὶ αὐτός, ὅσα
ἔδοξεν αὐτῷ περὶ ἀνατροφῆς τοῦ Κυρίου, ἐξέδωκεν εἰς τύπον
ἐνθα κατὰ τὴν δόξαν τῶν Λατίνων δεσπόζουσιν καλεῖ τοὺς συγγενεῖς τοῦ
Κυρίου ἦτοι τέκτονας· (ντεσπόζο γὰρ λέξις ἰταλική ἐστὶ τὸ ἐκ ξύλων γε-
γλυμμένων κουβούκλιον δηλοῦν...)¹.

Εἶναι λοιπὸν φανερόν ὅτι οἱ κατήγοροι τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ
Ἀγιορείτου ὄχι μόνον δὲν ἐγνώριζαν τὰ πράγματα, ἀλλὰ παρέσυραν καὶ
ἄλλους μὲ τὰς ἀστοχίας τῶν. Ὁ Θεοδώρητος π.χ. γράφει ὅτι διὰ τὰ «Γυ-
μνάσματα Πνευματικά» τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου ἔγραψε πρῶ-
τος ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μελέτιος. Καὶ ὁ ἀναγνώστης σχηματίζει τὴν
ἐντύπωσιν ὅτι ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μελέτιος εἰς τὸν 4ον τόμον τῆς
Ἑκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἀσχολεῖται μὲ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἅγιος Νικό-
δημος δὲν ἔγραψεν ὁ ἴδιος τὰ «Γυμνάσματα Πνευματικά», ἀλλὰ τὰ ἀντέ-
γραψεν ἀπὸ τὸ ὁμώνυμον βιβλίον τοῦ Ἁγίου Ἱγνατίου de Loyola.

Τίποτε ὅμως ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν συμβαίνει. Εἰς τὸν 4ον τόμον τῆς Ἑκκλη-
σιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μελέτιος² ἀναφέρεται
μὲν ὁ ν ο ν εἰς τὸν Ἱγνάτιον de Loyola καὶ τοὺς Ἱησουίτας, μὲ τὸ πολεμικὸν
πνεῦμα τῆς ἐποχῆς τοῦ 18ου αἰῶνος³. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὅλη ἀνακάλυψις τοῦ Θεο-
δώρητου. Ἐξ ἄλλου ὁ Θεοδώρητος προσθέτει εἰς τὴν πολεμικότητα τοῦ
Μελετίου καὶ τὴν παραποίησιν, διότι ἐνῶ ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μελέ-
τιος γράφει:

...Ἱγνάτιος Λουόλα, Πατριάρχης καὶ θεμελιωτὴς ταύτης τῆς Ἑταιρείας,
ἐγεννήθη ἐν Ἰσπανίᾳ...⁴.

1. Ἐ.ἀ. χφ. σ. 636, Κουρίλα, ἔ.ἀ., σ. 351.

2. Ὁ πλήρης τίτλος τοῦ ἔργου εἶναι: Μελετίου, Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, Προσθήκη
τῆς Ἑκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, τόμος Δ', Βιέννη 1795.

3. Ἐ.ἀ., σ. 233-245: «Περὶ τοῦ Τάγματος τῶν Ἱησουϊτῶν. Περὶ τῆς ἀρχῆς, αὐξήσεως,
καὶ ξεπεσμοῦ, διδασκαλίας, καὶ ἠθικῆς αὐτῶν».

4. Ἐ.ἀ., σ. 233.

Ὁ Θεοδώρητος γράφει ἢ μᾶλλον παραποιεῖ ἀτέχνως:

... Ἰγνάτιος Λουίλας, Πατριάρχης Ἰσπανίας, Λατίνος (καθὼς καὶ ἐν Ἑνετίαις ἔχουσιν...)¹.

3. Τὰ «Γυμνάσματα Πνευματικά» καὶ τὰ ἔργα τοῦ J. - P. Pinamonti.

Ὁ Γάλλος Ρωμαιοκαθολικὸς M. Viller (S. J) ἀπέδειξε πρῶτος, δι, ναὶ μὲν τὰ «Γυμνάσματα Πνευματικά» ἔχουν δυτικοευρωπαϊκὴν ἐπίδρασιν, δὲν προέρχονται ὅμως ἀπὸ τὸ «Exercicios Spirituales» τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου de Loyola ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Ἰταλοῦ J. - P. Pinamonti².

Τὸ βιβλίον τοῦ J.-P. Pinamonti εἶχαν ὡς τίτλον:

«EXERCIZI SPIRITUALI
di S. Ignatio di Loyola
distinti e divisi
nelle meditationi,
negle exami
e negle lezioni...»³

Τὸ βιβλίον τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου εἶχε ὡς τίτλον:

«Εἰς δόξαν Πατρός, Υἱοῦ
καὶ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ
Ἑνὸς Θεοῦ,
ΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ

Διαμοιρασμένα
εἰς Μελέτας,
Ἐξετάσεις
καὶ Ἀναγνώσεις.
Ἄπερ προσθήκαις...»⁴.

Ὁ Ἰταλὸς Pinamonti συνέθεσε πολλὰ ἐποικοδομητικὰ βιβλία μὲ βάσιν πάντοτε τὰ «Exercicios Spirituales» τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου de Loyola. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης μεταφράζων εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὸ «Exercizi Spirituali» τοῦ Pinamonti προσέθεσε πολλὰς βιβλικὰς καὶ πατερικὰς παραπομπάς.

Ἄλλ' ὥς ἴδωμεν τὰς διαφορὰς ἀναλυτικώτερον: Αἱ «Ἀναγνώσεις» τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου⁵, ἔχουν ληφθῇ ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Pina-

1. Εὐλογίου Κουρίλα, ἔ.α., σ. 351.

2. M. Viller, S. J., Nicodème L'Agiorite et ses emprunts à la littérature spirituelle occidentale. Le Combat Spirituel et les Exercices de S. Ignace dans l'Eglise byzantine, «Revue d'Ascétique et de Mystique», τ. 5 (1924), σ. 176 κ.έ. Πρβλ. καὶ I. Haussier, S. J., Les Exercices Spirituels de Saint Ignace et la méthode d'oraison hésychaste, «Or.Chr.Per.», τ. 20 (1954), σ. 7-26.

3. Α' ἔκδ. Βενετία 1704.

4. Γιά τὸν πλήρη τίτλο βλ. ὑποσημ. 3 τῆς σ. 168.

5. Βλ. «Γυμνάσματα Πνευματικά», ἔκδ. δ', Βόλος 1950, σ. 340-361.

monti: Via del Cielo Oppianata¹. Ἡ τελευταία ὁμως ἀπὸ τὰς Ἀναγνώσεις (ἡ 8η): «Περὶ τῶν μέσων ὅπου πρέπει νὰ μεταχειρίζεται τις διὰ νὰ φυλλάτῃ τὸν καρπὸν ὅπου ἀπόκτησεν ἐκ τῶν παρόντων πνευματικῶν ἀσκήσεων»², ἔχει ληφθῇ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Pinamonti: Religiosa in Solitudine³.

Τὰ μέρη «Μελέται»⁴ καὶ «Ἐξετάσεις»⁵ τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου προέρχονται ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Pinamonti, τὸ ὁποῖον ἀνεφέραμεν, «Exercizi Spirituali»⁶. Ἐκ τοῦ μέρους «Μελέται» τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου, ἡ δευτέρα (μικρά): Ἡμέρα Β': «Περὶ τοῦ ἀβεβαίου τῆς ὥρας τοῦ θανάτου»⁷, ἔχει ληφθῇ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Pinamonti: Religiosa in Solitudine⁸, ἐνῶ ἡ εἰκοστή τρίτη: «Περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γενικῶς θεωρουμένης»⁹ δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ ἔργα τοῦ Pinamonti καὶ ἴσως ἀνήκει ὅλη εἰς τὸν Ἅγιον Νικόδημον τὸν Ἀγιορείτην¹⁰. Τέλος, εἰς τὸ τμήμα «Μελέται» ὁ Ἅγιος Νικόδημος δὲν ἀκολουθεῖ τὴν σειρὰν τοῦ Pinamonti¹¹.

Τὸ βιβλίον, λοιπόν, «Γυμνάσματα Πνευματικά» τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου δὲν ἔχει καμμίαν συγγένειαν μὲ τὸ βιβλίον «Exercicios Spirituales» τοῦ Ἰσπανοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου de Loyola, ἀλλὰ προέρχεται ἐκ τοῦ βιβλίου «Exercizi Spirituali» τοῦ Ἰταλοῦ J.-P. Pinamonti.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΠΑΠΟΥΛΙΔΗΣ

1. Βλ. J. P. Pinamonti, Opere Complete, Venezia 1762, σ. 83-133 καὶ M. Viller, S. J., ἔ.ἀ., σ. 176.

2. «Γυμνάσματα Πνευματικά», ἔ.ἀ., σ. 445-461.

3. Βλ. J. P. Pinamonti, ἔ.ἀ., σ. 254 καὶ M. Viller, S. J., ἔ.ἀ., σ. 176.

4. «Γυμνάσματα Πνευματικά», ἔ.ἀ., σ. 11-304, 305-313.

5. «Γυμνάσματα Πνευματικά», ἔ.ἀ., σ. 313-340.

6. Βλ. J. P. Pinamonti, ἔ.ἀ., σ. 1-82 καὶ M. Viller, S. J., ἔ.ἀ., σ. 176-177.

7. «Γυμνάσματα Πνευματικά», ἔ.ἀ., σ. 305.

8. Βλ. J. P. Pinamonti, ἔ.ἀ., σ. 162-163 καὶ M. Viller, S. J., ἔ.ἀ., σ. 176-177.

9. «Γυμνάσματα Πνευματικά», ἔ.ἀ., σ. 182-199.

10. M. Viller, S. J., ἔ.ἀ., σ. 177. Πρβλ. καὶ τὴν γνώμην τοῦ Θεοδωρήτου τὴν ὁποίαν ἀνεφέραμεν: «...προσθέσας (ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης) καὶ αὐτός, ὅσα ἔδοξε αὐτῷ περὶ ἀνατροφῆς τοῦ Κυρίου...».

11. Διὰ πλεῖον βλ. M. Viller, S. J., ἔ.ἀ., σ. 176-177.

RÉSUMÉ

Constantin Papoulidis, Comparaison du livre «Γυμνάσματα Πνευματικά» de Nicodème L'Hagiorite avec «Exercicios Spirituales» d'Ignace de Loyola.

L'auteur approfondit à l'influence occasionnelle de l'Église Catholique-Romaine sur les écrits de Saint orthodoxe, Nicodème L'Hagiorite et spécialement sur la parenté de son livre «Γυμνάσματα Πνευματικά» avec «Exercicios Spirituales» d'Ignace de Loyola, se mettant d'accord avec M. Viller, S. J., que Nicodème L'Hagiorite utilisa les écrits de J. P. Pinamonti et spécialement son «Exercizi Spirituali» et non le livre cité d'Ignace de Loyola.